

Compagnie maritime belge transports SA κ.λπ.
κατά
Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

«Ανταγωνισμός — Θαλάσσιες διεθνείς μεταφορές —
Ναυτιλιακές διασκέψεις — Κανονισμός (ΕΟΚ) 4056/86 —
Επηρεασμός των συναλλαγών — Συλλογική δεσπόζουσα θέση —
Εφαρμογή συμφωνίας προβλέπουσας αποκλειστικό δικαίωμα —
Μαχητικά πλοία — Εκπτώσεις πίστωσης — Πρώστιμα — Κριτήρια εκτιμήσεως»

Απόφαση του Πρωτοδικείου (τρίτο πενταμελές τμήμα) της 8ης Οκτωβρίου
1996 II - 1207

Περίληψη της απόφασεως

1. *Μεταφορές — Διεθνείς μεταφορές — Κανόνες ανταγωνισμού — Απαλλαγή κατά κατηγορία — Στενή ερμηνεία — Απαλλαγή των συμφωνιών κατανομής των ταξιδίων μεταξύ μελών ναυτιλιακής διασκέψεως — Περιεχόμενο*
(*Συνθήκη ΕΚ, άρθρο 85 § 3· κανονισμός 4056/86 του Συμβουλίου, άρθρο 3*)
2. *Ανταγωνισμός — Δεσπόζουσα θέση — Συλλογική δεσπόζουσα θέση — Έννοια — Ναυτιλιακή διάσκηψη*
(*Συνθήκη ΕΚ, άρθρο 86· κανονισμός 4056/86 του Συμβουλίου, άρθρο 1 § 3, στοιχ. β'*)

3. Ανταγωνισμός — Δεσπόζουσα θέση — Ξπαρξη — Κατοχή εξαιρετικά σημαντικών μεριδίων αγοράς — Γενικώς επαρκής ένδειξη
(Συνθήκη ΕΚ, άρθρο 86)
4. Ανταγωνισμός — Δεσπόζουσα θέση — Υποχρεώσεις που υπέχει η δεσπόζουσα επιχείρηση — Εύλογη χρήση δικαιώματος βέτο για την πρόσβαση τρίτου στην αγορά
(Συνθήκη ΕΚ, άρθρο 86)
5. Ανταγωνισμός — Διοικητική διαδικασία — Σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας — Γνωστοποίηση των αιτιάσεων
6. Ανταγωνισμός — Δεσπόζουσα θέση — Κατάχρηση — Μη επιτευχθέν επιδιωκόμενο αποτέλεσμα — Δεν ασκεί επιρροή
(Συνθήκη ΕΚ, άρθρο 86)
7. Μεταφορές — Θαλάσσιες μεταφορές — Κανόνες ανταγωνισμού — Δεσπόζουσα θέση — Κατάχρηση — Απόλυτη απαγόρευση — Μη απαλλαγή βάσει του κανονισμού 4056/86
(Συνθήκη ΕΚ, άρθρο 86· κανονισμός 4056/86 του Συμβουλίου)
8. Μεταφορές — Θαλάσσιες μεταφορές — Κανόνες ανταγωνισμού — Εφαρμογή του άρθρου 85 σε συμβάσεις πίστωσης ναυτιλιακής διασκέψεως — Προϋποθέσεις — Εξουσίες της Επιτροπής
(Συνθήκη ΕΚ, άρθρο 85· κανονισμός 4056/86 του Συμβουλίου, άρθρο 5 § 2, και άρθρο 7)
9. Μεταφορές — Θαλάσσιες μεταφορές — Κανόνες ανταγωνισμού — Δεσπόζουσα θέση — Κατάχρηση — Ναυτιλιακή διάσκεψη — Μονομερώς επιβαλλόμενες συμβάσεις πίστωσης σε ποσοστό 100 %, περιλαμβάνουσες τις πωλήσεις *for*, με μαύρες λίστες των ναυλωτών που δεν τηρούσαν τις συμφωνίες αυτές
(Συνθήκη ΕΚ, άρθρο 86)
10. Ανταγωνισμός — Συμπράξεις — Δεσπόζουσα θέση — Επιρροασμός του ενδοκοινοτικού εμπορίου — Κριτήρια εκτιμήσεως
(Συνθήκη ΕΚ, άρθρα 85 και 86)
11. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ξφος — Προσδιορισμός — Κριτήρια — Εκ προθέσεως διάπραξη της παραβάσεως — Βαρύτητα της παραβάσεως — Πρακτική ναυτιλιακής διασκέψεως που κατέχει δεσπόζουσα θέση για τον εξοβελισμό ανταγωνιστή από την αγορά
(Συνθήκη ΕΚ, άρθρο 86)
12. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Καταλογισμός της συμπεριφοράς ναυτιλιακής διασκέψεως στα μέλη της — Ξφος — Προσδιορισμός σε συνάρτηση με τον βαθμό συμμετοχής των μελών — Δεκτός

13. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ξυφος — Προσδιορισμός — Κριτήρια — Ολικός κύκλος εργασιών της οικείας επιχειρήσεως — Κύκλος εργασιών πραγματοποιηθείς με εμπορεύματα αποτελούντα αντικείμενο της παραβάσεως — Συνεκτιμώνται αντιστοιχώς (Κανονισμοί του Συμβουλίου 17, άρθρο 15 § 2, και 4056/86, άρθρο 19)

14. Προσφυγή ακυρώσεως — Λόγοι — Κατάχρηση εξουσίας — Έννοια

15. Προσφυγή ακυρώσεως — Πράξεις δεκτικές προσφυγής — Απόφαση επιβάλλουσα πρόστιμο λόγω παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού — Επιτόκια υπερημερίας — Συμπεριλαμβάνονται

1. Ενόψει της γενικής αρχής περί απαγορεύσεως των συμπεράξεων που περιορίζουν τον ανταγωνισμό την οποία θεσπίζει το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, οι παρεκκλίνουσες διατάξεις που περιέχονται σε κανονισμό απαλλαγής πρέπει, λόγω της φύσεώς τους, να ερμηνεύονται στενά. Το αυτό ισχύει επίσης για τις διατάξεις του κανονισμού 4056/86 οι οποίες εξαιρούν ορισμένες συμφωνίες από την απαγόρευση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, καθόσον το άρθρο 3 του κανονισμού εισάγει εξαίρεση κατά κατηγορία κατά την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης.

Επομένως, δεν μπορεί να έχει εφαρμογή σε συμφωνίες κατανομής μεταξύ ναυτιλιακών διασκέψεων το άρθρο 3, στοιχείο γ', του κανονισμού 4056/86, το οποίο αφορά τον συντονισμό ή την κατανομή των ταξιδίων ή εξυπηρετούμενων λιμένων «μεταξύ των μελών της διάσκεψης», και τούτο κατά μείζονα λόγο δοθέντος ότι η εξαίρεση προβλέπεται για συμφωνίες που πρωτίστως έχουν σκοπό τον από κοινού καθορισμό των ναύλων.

2. Το άρθρο 86 μπορεί να έχει εφαρμογή σε περιπτώσεις κατά τις οποίες πολλές

επιχειρήσεις κατέχουν από κοινού δεσπόζουσα θέση στη σχετική αγορά. Για να συναχθεί η ύπαρξη τέτοιας θέσεως, πρέπει οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις να είναι επαρκώς συνδεδεμένες μεταξύ τους, ώστε να ακολουθούν την ίδια γραμμή δράσεως στην αγορά.

Αυτό μπορεί να συμβαίνει με ναυτιλιακές εταιρίες οι οποίες, μέσω των στενών σχέσεων που διατηρούν μεταξύ τους στα πλαίσια ναυτιλιακής διασκέψεως, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 3, στοιχείο β', του κανονισμού 4056/86, μπορούν μαζί, στη σχετική αγορά, να θέσουν από κοινού σε εφαρμογή πρακτικές που συνιστούν μονομερείς πράξεις.

3. Η ύπαρξη δεσπόζουσας θέσεως μπορεί να είναι το αποτέλεσμα πολλών παραγόντων οι οποίοι, αν ληφθούν υπόψη μεμονωμένα, δεν είναι κατ' ανάγκη καθοριστικοί. Εντούτοις, πλην εξαιρετικών περιστάσεων, πάρα πολύ σημαντικά μερίδια αγοράς συνιστούν, αυτά καθαυτά, απόδειξη υπάρξεως δεσπόζουσας θέσεως.

4. Το άρθρο 86 της Συνθήκης επιβάλλει σε επιχείρηση που κατέχει δεσπόζουσα θέση, ανεξάρτητα από τα αίτια δημιουργίας της θέσεως αυτής, την ειδική ευθύνη να μην βλάπτει με τη συμπεριφορά της την ύπαρξη πραγματικού και ανόθευτου ανταγωνισμού στην κοινή αγορά. Επομένως, εμπίπτει στο άρθρο 86 κάθε συμπεριφορά δεσπόζουσας επιχείρησης ικανή να παρακωλύσει τη διατήρηση ή την αύξηση του ανταγωνισμού μιας αγοράς όπου, λόγω ακριβώς της παρουσίας αυτής της επιχείρησης, ο ανταγωνισμός έχει ήδη αποδυναμωθεί.

Ναι μεν η ύπαρξη δεσπόζουσας θέσεως δεν αφαιρεί από την επιχείρηση που βρίσκεται στη θέση αυτή το δικαίωμα να διαφυλάσσει τα εμπορικά της συμφέροντα, οσάκις αυτά απειλούνται, η επιχείρηση δε αυτή έχει την ευχέρεια, σε λογικό μέτρο, να προβαίνει σε πράξεις που κρίνει πρόσφορες για την προστασία των συμφερόντων της, πλην όμως δεν μπορούν να γίνουν δεκτές τέτοιες ενέργειες, όταν αποσκοπούν στην ενίσχυση της δεσπόζουσας αυτής θέσεως και την καταχρηστική εκμετάλλευσή της.

Επιχείρηση με δεσπόζουσα θέση η οποία διαθέτει αποκλειστικό δικαίωμα σε συνδυασμό με δυνατότητα παρεκκλίσεως εξαρτωμένη από τη συναίνεσή της υποχρεούται να χρησιμοποιεί ορθολογικώς το δικαίωμα βέτο που της έχει αναγνωρισθεί με τη συμφωνία για την πρόσβαση τρίτων στην αγορά. Δεν χρησιμοποιεί ορθολογικώς το δικαίωμα βέτο μια επιχείρηση η οποία, στο πλαίσιο σχεδίου με σκοπό τον εξοβελισμό του μοναδικού ανταγωνιστή στην αγορά, προβαίνει σε ενέργειες που αποσκοπούν στην εξασφάλιση του αυστηρού σεβασμού των δικαιωμάτων της.

5. Η διαπιστώνουσα παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού απόφαση δεν πρέπει κατ' ανάγκη να είναι αντίγραφο της εκθέσεως των αιτιάσεων.
6. Οσάκις μία ή περισσότερες επιχειρήσεις που κατέχουν δεσπόζουσα θέση θέτουν πράγματι σε εφαρμογή πρακτική με σκοπό τον εξοβελισμό ανταγωνιστή, το γεγονός ότι δεν επιτεύχθηκε το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα δεν αρκεί για να απαλειφθεί ο χαρακτηρισμός της καταχρήσεως δεσπόζουσας θέσεως κατά την έννοια του άρθρου 86 της Συνθήκης.
7. Δεδομένου ότι δεν μπορεί να χορηγηθεί βάσει του άρθρου 86 της Συνθήκης καμιά απαλλαγή για καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσεως και η χορήγηση απαλλαγής δεν μπορεί, εν όψει των αρχών που διέπουν την ιεραρχία των κανόνων δικαίου, να παρεκκλίνει από τη διάταξη αυτή, ο κανονισμός 4056/86 δεν μπορεί να ερμηνευτεί υπό την έννοια ότι χορηγεί τέτοια απαλλαγή, καθόσον μάλιστα το άρθρο του 8, παράγραφος 1, ορίζει ότι η κατάχρηση δεσπόζουσας θέσεως κατά την έννοια του άρθρου 86 της Συνθήκης απαγορεύεται, χωρίς να απαιτείται προς τούτο καμιά προηγουμένη απόφαση.
8. Εν όψει παραβάσεως του άρθρου 85 της Συνθήκης απορρέουσας από το ασυμβίβαστο των συμβάσεων πίστεως ναυτιλιακής διασκέψεως με τις προβλεπόμενες στο άρθρο 5, παράγραφος 2, του κανονισμού 4056/86 υποχρεώσεις, η

Επιτροπή μπορεί, κατ' εφαρμογή του άρθρου 7 του κανονισμού αυτού, να συστήσει στα μέλη της διασκέψεως να εναρμονίσουν τους όρους των συμβάσεων πίστεως με τις εν λόγω υποχρεώσεις.

9. Συνιστά κατάχρηση δεσπόζουσας θέσεως το γεγονός ότι ναυτιλιακή διάσκηψη επέβαλε μονομερώς στους ναυλωτές συμβάσεις πίστεως σε ποσοστό 100 %, συμπεριλαμβανομένων των πωλήσεων FOB, και κατάρτισε «μαύρη λίστα» παραβατών ναυλωτών με σκοπό να τους τιμωρήσει. Μια τέτοια πρακτική, στο σύνολό της, έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό της ελευθερίας των χρηστών και, επομένως, επηρεάζει την ανταγωνιστική θέση των ανταγωνιστών.
10. Μια συμφωνία μεταξύ επιχειρήσεων, όπως εξάλλου και η κατάχρηση δεσπόζουσας θέσεως, για να μπορεί να επηρεάσει το ενδοκοινοτικό εμπόριο, πρέπει να μπορεί να πιθανολογηθεί σε επαρκή βαθμό, βάσει ενός συνόλου αντικειμενικών νομικών ή πραγματικών στοιχείων, ότι μπορεί να επηρεάσει άμεσα ή έμμεσα, πραγματικά ή δυνητικά τα εμπορικά ρεύματα μεταξύ των κρατών μελών κατά τρόπο που θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο την πραγματοποίηση των στόχων μιας ενιαίας αγοράς μεταξύ των κρατών μελών. Επομένως, δεν χρειάζεται ειδικότερα η προσαπτόμενη συμπεριφορά να έχει πράγματι επηρεάσει αισθητά το ενδοκοινοτικό εμπόριο· αρκεί να αποδειχθεί ότι η συμπεριφορά αυτή είναι ικανή να παραγάγει το αποτέλεσμα αυτό.

Αποσκοπούν στη μεγαλύτερη στεγανοποίηση της αγοράς των υπηρεσιών θαλασσίων μεταφορών που προσφέρονται από επιχειρήσεις της Κοινότητας και επομένως είναι ικανές να επηρεάσουν το ενδοκοινοτικό εμπόριο συμφωνίες μεταξύ ναυτιλιακών διασκέψεων που έχουν ως σκοπό να μην επιτρέπουν στα μέλη ναυτιλιακής διασκέψεως να εξυπηρετούν, ως ανεξάρτητες εφοπλιστικές επιχειρήσεις, γραμμή από κοινοτικούς λιμένες που υπάγεται στη ζώνη άλλης ναυτιλιακής διασκέψεως που είναι συμβαλλόμενο μέρος στη συμφωνία. Εξάλλου, τέτοιες συμφωνίες είναι ικανές να επηρεάσουν έμμεσα τον ανταγωνισμό στην κοινή αγορά, αφενός μεν, μεταξύ των λιμένων της Κοινότητας που αφορούν οι συμφωνίες αυτές τροποποιώντας τη ζώνη προσέλευσής τους, αφετέρου δε, μεταξύ των δραστηριοτήτων που ασκούνται σ' αυτές τις ζώνες προσέλευσης.

Ως προς τις προβλεπόμενες από το άρθρο 86 της Συνθήκης καταχρηστικές πρακτικές, για να εκτιμηθεί αν το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών μπορεί να επηρεαστεί από την κατάχρηση δεσπόζουσας θέσεως, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι συνέπειες που απορρέουν από αυτήν για τη διάρθρωση του πραγματικού ανταγωνισμού στην κοινή αγορά. Υπ' αυτές τις συνθήκες, οι πρακτικές με τις οποίες ένας όμιλος επιχειρήσεων επιδιώκει να εξοβελίσει από την αγορά τον εγκατεστημένο εντός της κοινής αγοράς κυριότερο ανταγωνιστή είναι, εκ φύσεως, ικανές να επηρεάσουν τη δομή αυτή και επομένως το ενδοκοινοτικό εμπόριο. Επιπλέον, τέτοιες πρακτικές των ναυτιλιακών διασκέψεων μπορούν να επηρεάσουν έμμεσα τον ανταγωνισμό, όπως οι συμφωνίες μεταξύ των διασκέψεων των οποίων είναι μέλη.

11. Ως προς τον προσδιορισμό του ύψους του επιβλητέου για παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού προστίμου, πρέπει να θεωρείται βαρεία και εκ προθέσεως παράβαση του άρθρου 86 της Συνθήκης το γεγονός ότι ναυτιλιακή διάσκεψη που κατέχει δεσπόζουσα θέση έθεσε σε εφαρμογή καταχρηστική πρακτική με σκοπό τον εξοβελισμό του μοναδικού ανταγωνιστή που υπήρχε στην αγορά.
12. Ελλείπει νομικής προσωπικότητας της ναυτιλιακής διασκέψεως, η Επιτροπή, εφόσον απέστειλε γνωστοποιήσεις των αιτιάσεων σε κάθε μέλος τους, δικαιούται, σε περίπτωση που διαπιστώνει παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού της Συνθήκης, να επιβάλει πρόστιμα απευθείας στα μέλη της διασκέψεως αντί στην ίδια τη διάσκεψη. Αυτό ισχύει, έστω και αν οι γνωστοποιήσεις των αιτιάσεων δεν ανέφεραν την πιθανότητα επιβολής προστίμου στη διάσκεψη, διότι τα μέλη της διασκέψεως δεν μπορούσαν να αγνοούν ότι διέτρεχαν τον κίνδυνο να τους επιβληθεί ενδεχομένως πρόστιμο.
- Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή, δεν παραβιάζει την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως προσδιορίζοντας το ύψος των επιβλητέων στα διάφορα μέλη της διασκέψεως προστίμων σε συνάρτηση με τον βαθμό συμμετοχής τους στην παράβαση παρά σε συνάρτηση με το μερίδιό τους στο pool των εσόδων της διασκέψεως.
13. Ως προς την επιλογή του κύκλου εργασιών της επιχειρήσεως που μετείχε στην παράβαση για τον καθορισμό του επιβλητέου λόγω παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού προστίμου, είναι θεμιτό, τόσο στο πλαίσιο του άρθρου 15, παράγραφος 1, του κανονισμού 17 όσο και στο πλαίσιο του άρθρου 19 του κανονισμού 4056/86, να λαμβάνεται υπόψη τόσο ο ολικός κύκλος εργασιών της επιχειρήσεως, ο οποίος αποτελεί ένδειξη, έστω και κατά προσέγγιση και ατελή, του μεγέθους και της οικονομικής ισχύος της, όσο και το ποσοστό του κύκλου εργασιών που προέρχεται από τα εμπορεύματα που αποτελούν το αντικείμενο της παραβάσεως και το οποίο μπορεί συνεπώς να παράσχει κάποια ένδειξη όσον αφορά την έκταση της παραβάσεως.
14. Μία απόφαση εκδίδεται κατά κατάχρηση εξουσίας όταν από αντικειμενικές, κρίσιμες και συγκλίνουσες ενδείξεις προκύπτει ότι εκδόθηκε με αποκλειστικό ή, τουλάχιστον, πρωταρχικό σκοπό άλλο εκτός του υπ' αυτής αναφερομένου. Αυτό δεν θα μπορούσε να συμβαίνει στην υποθετική περίπτωση που η Επιτροπή, κατά τον καθορισμό του ύψους του επιβληθέντος σε εφοπλιστική επιχειρήση προστίμου λόγω παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού της Συνθήκης, ελάμβανε υπόψη το επιβληθέν λίγους μήνες νωρίτερα πρόστιμο σε άλλη επιχειρήση του τομέα των θαλασσιών μεταφορών, διασφαλίζοντας έτσι τη συνοχή κατά την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου ανταγωνισμού.
15. Ο αποδέκτης αποφάσεως επιβάλλουσας πρόστιμο λόγω παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού παραδεκτώς αμφισβητεί ενώπιον του κοινοτικού δικαστηρίου, με την προσφυγή ακυρώσεως, τον καθορισμό από την απόφαση του επιτοκίου των τόκων υπερημερίας που οφείλει η ενδιαφερομένη επιχειρήση.